

EL CALL DE BARCELONA

24 de gener del 2026

ÍNDIX

Pàg.

El Call de Barcelona.....	03
Els jueus a Barcelona abans del Call	04
Dos calls.....	05
El Call en l'actualitat.....	06
Un recorregut pel barri jueu medieval.....	07
Mapa del Call.....	09
Sinagoga Major de Barcelona.....	10

Pentateuc

El Call de Barcelona

Aquesta visita explica la història i la vida de la comunitat jueva que va viure al Call de Barcelona a l'època medieval i va desaparèixer després dels avalots de l'any 1391.

Avui dia, les comunitats jueves de Barcelona viuen integrades a la ciutat.

El significat de “call” s'atribueix a dues paraules; una prové de la paraula jueva *kahal* que significa “creient” (possiblement la menys verídica), també s'atribueix a la paraula «*calç juich*» el significat de la qual és “carrer petit o carreró” (aquesta és la més valorada de totes dues). Més tard, “call” va passar a utilitzar-se per a definir “el conjunt de carrers on vivia el poble hebreu dels jueus”. Si bé les comunitats jueves reben el nom d'*aljama*.

Objecte al MUHBA El Call

Portada:

Menorà

Els jueus a Barcelona abans del Call

Els jueus devien arribar poc després d'haver-se fundat la colònia romana de Barcino, i van perdurar durant el domini dels visigots i els carolingis.

A finals del segle XI, el barri del Call ja era delimitat i la població jueva s'hi va agrupar definitivament.

El barri jueu ocupava pràcticament tot el quadrant nord-est de l'antiga ciutat romana de Bàrcino. Cal destacar que la comunitat jueva de Barcelona, en

aquells dies, va ser sens dubte la comunitat més important i nombrosa de la Corona d'Aragó, i una de les més importants en l'àmbit europeu. L'any 1079 la població jueva solament era d'unes setanta famílies, mentre que en el segle XIV aquesta població rondava les 4000 persones.

La seva densitat de població era la més alta de Barcelona; i els seus edificis, els més alts de Barcelona. Tenia dues portes: una, a l'arc del Gall (ara de Sant Ramon) i una altra, a la plaça Major. Disposava de diverses sinagogues, un magatzem de gra i una carnisseria i s'hi han documentat oficis com el de coraller, sastre i seder.

Al segle XIII Jaume I el Conqueridor va permetre fer edificacions adossades a la muralla i obrir-hi finestres, mentre en feia construir una altra de nova per ampliar el recinte fortificat de la ciutat.

En 1257 i a causa del nombre de famílies i de l'arribada dels jueus expulsats de França, es crea fora les muralles, al peu del Castell Nou, un nou call, anomenat Call Menor entre els actuals carrers de la Boqueria, d'en Rauric, de la Lleona i d'Avinyó amb dos portals, un sota el Castell Nou i l'altre a Raurich.

La comunitat jueva va residir al call fins al 1391, quan fou assaltat amb el resultat de tres-cents morts. Els habitants que es van refugiar al Castell Nou van ser obligats a convertir-se a la religió catòlica, dispersats o morts. El cementiri de Montjuïc de la comunitat jueva medieval de Barcelona, documentat com a mínim des del segle IX fins al segle XIV, fou abandonat el 1391.

Dos calls

Així doncs, van existir dos calls: el Call Major i el Call Menor. El carrer Ferran n'era el nexa de contacte

El Call Major ocupava el quadrant nord-oest de la ciutat romana. De la urbanització romana es conserven traces de la muralla, amagades entre cases, i els carrers de Sant Domènec i Sant Honorat, de la Volta (actuals carrer de Sant Sever i baixada de Santa Eulàlia).

El carrer del Call n'era l'eix vertebrador anava des de la pl. Sant Jaume fins a la porta romana i en cert moment va ser desviat i travessà el mur romà per arribar al carrer Banys Nous.

Recentment s'hi ha descobert una sinagoga antiga, actualment oberta al públic al c. Marlet, es tracta de la Sinagoga Major de Barcelona, la més antiga d'Europa.

El creixement de la població del Call va suposar l'augment del nombre de sinagogues. Avançat el segle XIV n'hi havia cinc al Call Major: la sinagoga Major, la sinagoga de les Dones (annexa a la sinagoga Major), la sinagoga dels Francesos, construïda pels refugiats de l'expulsió dels jueus de França el 1306, la sinagoga d'en Massot i la sinagoga Poca o Xica,

El Call Menor. Era una urbanització del segle XIII, planejada i planificada, formada per cinc illes, amb una sinagoga i una plaça al centre.

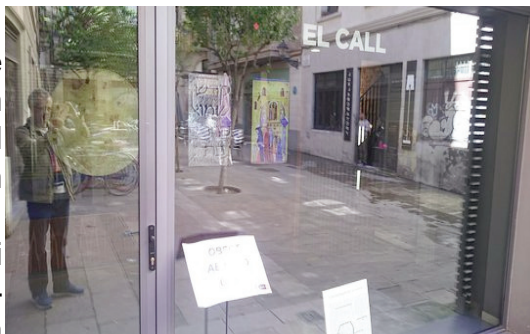
No tenia comunicació directa amb el Call Major. Els seus límits eren els carrers de la Boqueria, Rauric, de la Lleona i Avinyó. Tenia dues portes, una al peu del Castell Nou i l'altra al carrer de la Boqueria.

El Call en l'actualitat

Però d'aquella època, que va acabar el 1391 amb un avalot que va arrasar el Call, se'n conserven poques restes històriques.

Per tal de donar difusió i potenciar els valors històrics i socials del Call es va

crear el MUHBA El Call, que és un espai del Museu d'Història de Barcelona situat al bell mig del Call. S'hi explica la trajectòria dels jueus en relació amb la història de Barcelona i l'esplendor del seu llegat cultural.

En aquesta instal·lació s'ha recopilat un material important que forma part de l'exposició "El jueus a la Barcelona medieval", que es pot visitar a la placeta de Manuel Ribé al MUHBA El Call.

La ubicació de l'exposició ha permès recuperar un espai històric de la ciutat, ja que s'ha instal·lat a l'antiga casa d'un teixidor de vels jueu, Jucef Bonhiac, on es conserven restes dels segles XIII i XIV.

És un recorregut per la història del Call barceloní, la topografia, els límits dels seus carrers, la vida de la ciutadania i restes de plats i pedres que se'n conserven. A la planta superior s'explica la labor literària de 20 autors jueus de l'època. Una herència cultural que es vol expandir més enllà de la ciutat.

Els Katalaní

Del Call barceloní n'eixí la primera diàspora, que en bona part s'assentà a Itàlia, per exemple a Liorna i Roma. Destacaria la comunitat de Roma, on els jueus catalans (s'autoanomenaven katalaní els jueus originaris del conjunt de la Corona catalanoaragonesa, a diferència dels sefardites, del Regne de Castella) fundaren una sinagoga i una escola pròpies –la Sinagoga dei Catalaní–, en l'anomenada piazza de les Cinque Scole, per la presència de cinc escoles-sinagogues: dues de judeo romanes, la castellana (sefardita), la siciliana i la catalana.

Un recorregut pel barri jueu medieval

El **Call Major** ocupava el quadrant nord-oest de la ciutat romana. De la urbanització romana es conserven traces de la muralla, amagades entre cases, i els carrers de Sant Domènec i Sant Honorat, de la Volta (actuals carrer de Sant Sever i baixada de Santa Eulàlia) i

1 Carrer del Call.

Anava fins a la porta romana i que en cert moment va ser desviat i travessà el mur romà, del qual es conserven restes a la cantonada del carrer de Sant Domènec.

2 Carrer de Sant Honorat. Límit est del barri.

A l'extrem hi havia un dels portals d'accés al Call i en un carreró ara desaparegut, la font, la sinagoga Poca i altres construccions medievals situades avui dia sota el Pati dels Tarongers del Palau de la Generalitat.

3 Carrer de Sant Sever i baixada de Santa Eulàlia.

Límit nord del Call. Els dos carrers eren coneguts com la Volta del Call. A la dreta limitava amb els dominis episcopals i a l'esquerra estava tallat pel mur romà. No s'obrí fins a final del segle XIV, vers el carrer de la Palla. En l'edifici de la cantonada amb el carrer de Sant Felip Neri també s'han trobat sitges i restes de construccions medievals.

Baixem ara pel carrer de Sant Domènec, on trobarem un espai lliure que contrasta amb els carrerons visitats; és la:

4 Placeta de Manuel Ribé.

Plaça moderna al centre de l'antic Call. L'edifici que fa cantonada amb el carrer de l'Arc de Sant Ramon del Call, construït al segle XVI i amb restes anteriors dels segles XIII i XIV, és el Centre d'Interpretació del Call, on podem informar-nos i assistir a alguna de les activitats programades.

Fem la volta a l'edifici i arribem al carrer de l'Arc de Sant Ramon del Call. Tot baixant, a mà esquerra, trobarem el

5 Carrer de Marlet,

Un dels carrers més coneguts del Call barceloní, per la làpida encastada en el mur de la casa número 1. Diu: «Fundació Pia de R. Samuel Ha-sardí; el seu llum crema permanentment». És una reproducció de la làpida original que recorda aquesta institució jueva.

Seguint cap el carrer de la Fruita, podem veure una imatge que ens permet imaginar-nos com eren, de fet, els carrers del Call: petits, estrets, amb giragonses i cases que sembla que tallin el pas.

6 Carrer de Sant Domènec.

Carrer principal del Call. Hi havia la sinagoga Major (a l'interior de l'illa, entre els carrers de Sant Domènec, Marlet, Arc de Sant Ramon del Call

i l'actual placeta de Manuel Ribé) i les cases dels membres més importants de la comunitat.

A l'inici, tocant al carrer del Call, se situaven el portal d'accés al barri i la carnisseria.

7 Carrer de l'Arc de Sant Ramon del Call.

Segueix la línia interior del mur romà. No tenia sortida al carrer del Call i, per un pont elevat, es comunicava directament amb el Castell Nou, una fortalesa medieval construïda sobre la porta romana. Té un traçat molt irregular, en forma de quatre. Al final del carrer havia existit un carreró que anava fins a la baixada de Santa Eulàlia.

8 Els quatre cantons del Call: cruïlla de Banys Nous, Boqueria, Avinyó i Call. Aquests quatre carrers, situats al peu del Castell Nou per la seva part exterior, és a dir, fora el recinte romà, van iniciar la seva urbanització a mitjan segle XIII, quan el rei autoritzà l'obertura de portes i finestres a l'antic mur romà. Abans, però, una important construcció ocupava la cantonada entre el carrer dels Banys Nous i el de la Boqueria: els Banys Nous, els banys públics medievals de la ciutat. Estaven situats en l'espai que ara ocupa un edifici amb uns destacats esgrafiats barrocs.

Els banys van ser fundats l'any 1160 pel jueu Abraham Bonastruc, associat al comte Ramon Berenguer, i van estar en ús fins al segle XVI; l'edifici estava construït segons la tradició àrab de les cases de bany, però amb tècniques i decoració romàniques; tenia diverses sales i dependències, entre altres una destinada a miqvé. L'edifici es mantingué dempeus, tot i que sense ús, colgat sota la casa fins al 1835.

Des del carrer de la Boqueria accedim a l'antic:

El Call Menor.

Era una urbanització del segle XIII, planejada i planificada, formada per cinc illes, amb una sinagoga i una plaça al centre.

No tenia comunicació directa amb el Call Major. Els seus límits eren els carrers de la Boqueria, Rauric, de la Lleona i Avinyó. Tenia dues portes, una al peu del Castell Nou i l'altra al carrer de la Boqueria.

El carrer de la Boqueria va ser ocupat posteriorment pels conversos que s'hi establiren amb els seus negocis: orfèvres, teixidors de vels, sastres, sabaters. La Volta del Remei, entrant pel carrer de la Boqueria, conserva encara una torre medieval del segle XIII. El carrer de l'Arc de Santa Eulàlia, entrant també pel carrer Boqueria, està format per una torre medieval de mitjan segle XIV, dita Torre de Santa Eulàlia. La sinagoga va ser convertida en l'església de la Trinitat per uns conversos; s'amplià després a convent i actualment és l'església de Sant Jaume.

EL CALL DE BARCELONA

Sinagogues al Call

La sinagoga era l'element més important de qualsevol barri jueu al centre de pregària i estudi, punt de reunió, diàleg i interpretació. Tots dos barris tenen almenys una.

Sinagogues al Call Major

El Call Major tenia 3 sinagogues, la principal, estava ubicada al carrer Marlet número 5 amb carrer Sant Domènec de Call es va edificar als anys 1820. Al número 1 d'aquest mateix carrer, podem trobar una làpida en hebreu i la seva traducció encara que anys després el MUHBA ha rectificat la seva traducció a: «Fundació Pla de Samuel Ha-Sardí; la seva llum crema permanentment.»

També podem trobar la sinagoga del carrer Arc de Sant Ramon del Call al número 15 i per últim la sinagoga ubicada al costat del centre d'interpretació del call.

Sinagoga al Call Menor

La sinagoga del Call Menor al carrer Ferran, actualment i després de l'expulsió dels jueus de Barcelona, es va convertir en una Església coneguda actualment com l'església de Sant Jaume.

Sinagoga Major de Barcelona

Molt més que un lloc de culte

És una de les més antigues d'Europa i l'última que s'ha descobert, està situada en un entorn privilegiat, al Call de Barcelona, l'antic barri jueu de la ciutat, que encara conserva la seva arquitectura medieval.

L'any 1987, es va situar de forma exacta del que va ser la Sinagoga Major

de Barcelona fins 1391. Va ser per la reconstrucció del recorregut que un cobrador d'impostos efectuava l'any 1400 per l'antic Barri Jueu que finalitzava enfront de l'Antiga Sinagoga el que va corroborar les primeres sospites sobre la seva ubicació.

Una investigació de l'exterior de l'emplaçament de l'edifici va

permetre comprovar que encara complia amb la demanda de la "Tosefta" que establia que un dels fronts estigués orientat cap a Jerusalem amb dos finestrals que deixessin passar la llum provinent de la Ciutat Santa.

A finals de l'any 1995 l'antic propietari va posar a la venda l'imoble que en principi estaria destinat a bar, per la qual cosa el Sr. Miguel Iaffa el va adquirir per intentar treure a la llum el seu passat històric i preservar-lo d'un ús poc digne de la seva llarga història anterior.

Gràcies als estudis més recents, basats en documents notariais, se sap que a la segona meitat del segle XIV un dels portals del Call Major es trobava al principi de l'actual carrer de Sant Domènec, que en aquell moment era l'artèria principal, cantonada amb el carrer del Call. Enfront del portal, fora del barri, es trobava la fleca.

Ja a l'interior es van localitzar alguns elements vitals per a la comunitat: la carnisseria es trobava al costat del portal d'entrada, en el carrer de Sant Domènec, la peixateria estava en l'actual carrer de la Fruita; la font que abastava el Call es va emplaçar

en l'actual carrer de Sant Honorat (llavors de la Font); en l'actual carrer de l'Arc de Sant Ramon (llavors Escola dels Francesos o dels Banys Freds) hi havia la Sinagoga que aglutinava als membres d'origen jueu, i que van construir amb permís Reial el 1306.

Se sap que on vivien alguns personatges rellevants habitaven en el lloc que avui ocupa el Palau de la Generalitat.

El Castell Nou, on van anar a refugiar-se els habitants del Call després de l'assalt del 5 d'agost de 1391, estava situat a l'actual carrer del Banys Nous, cantonada amb el del Call. I, per fi, la Sinagoga Major es trobava en la prolongació del carrer de la Carnisseria, conegut també com el de l'Escola Major.

Entenem que l'edifici primitiu era exempt, és a dir, no estava en contacte amb cap altre edifici.

En la paret Nord exterior hi ha l'efígie de Sant Domènech, que s'hi col·locà en canviar el nom del carrer i l'edifici va passar, junt amb tots els béns de la comunitat, a ser propietat del rei.

Ens trobem, doncs, davant un edifici els fonaments del qual es remunten a l'època romana, en alguns llocs amb construccions superposades alt-medievals, una estructura central del segle XIII i modificacions efectuades en el segle XVII, quan es van construir els pisos superiors.

L'edifici té dues sales; s'hi entra des del carrer Marlet per una porta minúscula que obliga a ajupir-se per entrar i així s'honora la memòria d'aquella comunitat devastada.

Primera Sala

S'accedeix al vestíbul per unes escales, donat que el sòl romà està a gairebé dos metres per sota de nivell de carrer. A la dreta, just sota l'escala s'observa l'*Opus africanus*, un tipus d'obra construït en els primers segles de la fundació de la ciutat, sobre el qual es recolzaren els murs medievals del segle XIII. Sota l'estructura de vidre pot veure's un mur de la mateixa època que l'opus amb el qual forma vèrtex i que delimitaria l'edifici primitiu.

Més enllà una construcció de l'època tardo-romana, on s'assenten les basses de tintorers usades per la família d'Arguens a partir de 1477. Després de flanquejar un pas en el mur, baixem un graó i arribem Segona Sala.

Segona Sala

Sembla diminuta, però té les mesures permeses en aquella època.

Aquesta era l'única Sinagoga que permetia la possessió de seients, que com constaten molts documents, es consideraven un preuat bé i estaven subjectes a tot tipus de transaccions: traspassos, donacions, herències...

El lloc preferent que ocupen venia determinat per la qualitat de la persona propietària. Els notables de la comunitat posseïen millors seients que els menys afavorits per la fortuna.

Entre dos amplis finestrals s'ha emplaçat l'Arca o *Aaron Hakodesh*, on es guarden els rotllos manuscrits de la Torà (*Pentateuc*), al fons s'ha emplaçat la *Menorà* obra en forja de ferro de l'artista mallorquí Ferran Aguiló (1957), donada per ell en memòria dels seus avantpassats.

Vista del Call Major

Pentateuc

Publicació realitzada per a l'ús exclusiu dels participants a les activitats organitzades per l'entitat per als seus socis.

Recopilació de textos, selecció d'imatges i maquetació:
Josep M. Jerez i Amat.

**ASSOCIACIÓ EXCURSIONISTA D'ETNOGRAFIA
i FOLKLORE**

Pou de la Figuera, 10 Barcelona
infoaeef@ono.com.- Tel. 623 422 942
NIF: G – 58125725